

عنوان:

پیش‌بینی تفکر انتقادی براساس عزت‌نفس در دانشجویان دانشگاه پیام نور شیراز

*زینب کاظمی-زهرا قاعدیان

کارشناس ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه علوم و تحقیقات فارس

-کارشناس ارشد آمار ریاضی دانشگاه علوم و تحقیقات فارس

Zaynab.kazemi1360@yahoo.com

zghaedian@yahoo.com

چکیده

هدف اصلی از این پژوهش پیش‌بینی تفکر انتقادی براساس عزت‌نفس در دانشجویان بود. روش پژوهش همبستگی از نوع پیش‌بینی بود. جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه دانشجویان کارشناسی دانشگاه پیام نور واحد شیراز، در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بودند. از این تعداد ۲۷۵ نفر دانشجو (۱۳۷ نفر دانشجو دختر و ۱۳۸ نفر دانشجو پسر) به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی (CTDI)، و پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت (SEI) بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده گردید. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که بین عزت‌نفس با تفکر انتقادی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد و همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که عزت‌نفس، تفکر انتقادی را به طور مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند. براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که عزت‌نفس بر تفکر انتقادی نقش دارد.

واژه‌های کلیدی: تفکر انتقادی، عزت‌نفس

مقدمه

دیگر ذخیره سازی و انبار کردن اطلاعات به روش خطی و حفظ کردن به درد انسان عصر حاضر و آینده نمی‌خورد و ما باید در جهت پرورش تفکر انتقادی^۱ که توأم با آگاهی و علوم و فنون مختلف در این راه است بکوشیم (میلر^۲، ۲۰۰۳).

دانشجویان ما نیز برای موفق شدن در جهان امروز و توسعه کشور باید از مهارت‌های سطح بالای تفکر برخوردار باشند و بتوانند نقادانه و خلاقانه مسائل مختلف را به چالش کشیده و در پی حل آن برآیند و چنان که دروس و سرفصل‌های کتب و جزوات درسی مبتنی بر تکرار مطالب، بیان مساله و راه حل‌های کلیشه‌ای باشد و امکان پرسشگری و تحلیل فرایند یاد دهی، یادگیری، طرح سوال و آموزش اندشیدن تقویت نگردد، تفکر انتقادی که هدف آن ترغیب متعلمان به تفکر، تأمل و ایجاد توانایی پرسشگری در آنهاست به فراموشی سپرده می‌شود و این حاصلی جز رکود انفعال در پی نخواهد داشت بنابراین در نظام آموزشی تفکر انتقادی اهداف مهمی را دنبال می‌کند که یکی از آنها پرورش قدرت خلاقیت و تفکر خلاق است. (خلیل زاده و سلیمان نژاد، ۱۳۸۳). تفکر انتقادی قابلیت است که بر پایه ی آن فراگیر تنها پس از دریافت مفاهیم کلیدی مطرح شده توسط استاد طی یک فرآیند ذهنی فعال به اهداف تعیین شده آموزشی دست می‌یابد این توانایی سبب افزایش بارداری مطالب دریافت شده توسط دانشجویان می‌باشد و مفاهیم اصلی که هدف آموزش بوده‌اند را به روشنی در اختیار فراگیر قرار می‌دهد زمانی که انسان به صورت عقلی و منطقی به ارزشیابی موضوعی می‌پردازد در واقع اولین گام را در جهت تفکر انتقادی بر می‌دارد. (امینی و فاضلی نژاد، ۲۰۱۱)

تفکر انتقادی ابتدا از سوی روانشناسی شناختی مطرح شد و سپس در نظریه‌های اقتصادی و تلقی انسان به عنوان سرمایه‌ی فرهنگی در شناسایی فراشناخت و تحلیل کارکردهای ذهنی در اجزاء کوچکتر تجلی یافت (دزجهی، ۲۰۰۸). مطالعات تجربی نشانگر این است که عزت نفس یک عامل روانشناختی مهم و اثرگذار بر کیفیت زندگی و سلامت افراد به شمار می‌رود با افزایش عزت نفس احساس توانمندی و ارزشمندی در فرد به وجود می‌آید و تغییرات مثبتی همچون پیشرفت تحصیلی، افزایش تلاش برای کسب موفقیت داشتن اعتماد به نفس بالا، بلند همت بودن و تمایل به برخورداری از سلامت بالاتر در وی پدیدار می‌شود (مان^۳، ۲۰۰۴).

¹ -critical thinking

² -Miller

³ -mann

عزت نفس یا احساس خود ارزشمندی یکی از نیازهای اساسی روانی انسان می باشد تحقیقات متعدد نشان می دهد افرادی که از عزت نفس بیشتری برخوردارند خیلی موثرتر می آموزند، روابط سودبخش تری برقرار می کنند بهتر از فرصت ها استفاده می کنند و می توانند خودکفا باشند و همچنین دیدگاه روشن تری به مسیر زندگی خود دارند (نوربخش و حسین پور، ۱۳۸۳).

عزت نفس آرزوها و ارزش هایی است که آدمی برای خود دارد و به طور کلی عزت نفس توانایی های بالفعل نسبت به توانایی های بالقوه است (باقرزاده، ۱۳۸۳).

عزت نفس از عوامل زمینه ساز تفکر انتقادی می باشد در این خصوص افرادی که دارای روحیه انتقادی بالا هستند کنجکاو و عزت نفس بالایی دارند. در نتیجه پرورش اعتماد به نفس و آموزش مهارت تفکر انتقادی باعث افزایش کسب دانش و مهارت مورد نیاز برای رسیدن به هدف های شخصی و تحقق هدف های آموزشی می باشد و سبب می شود دانشجویان در جامعه دانش محور کنونی فعالانه شرکت کنند (شریفی، ۱۳۸۶).

افرادی که عزت نفس بالایی دارند با تمام وجود خود را درگیر کرده و برآز وجود می کنند و این امر به آن ها شجاعت می دهد تا در مقابل تهدیدات و مشکلات ایستادگی بنمایند، شکست آن ها را از پا در نمی آورد (بریگس، ۱۳۷۵).
باتوجه به اهمیت مطالب ذکر شده این پژوهش به پیش بینی تفکر انتقادی بر اساس عزت نفس در دانشجویان می پردازد.

طرح پژوهش

این پژوهش از نوع طرح غیر آزمایشی یا توصیفی و به طور دقیق تر طرح همبستگی و از نوع پیش بین بود.

۳-۲- جامعه آماری

جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان کارشناسی پیام نور واحد شیراز، در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بودند.

۳-۳- نمونه و روش نمونه گیری

در این پژوهش با توجه به حجم گسترده پژوهش از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای استفاده شده است. بدین ترتیب که ابتدا فهرست رشته های دانشگاه پیام نور واحد شیراز را تهیه کرده که شامل رشته های (حقوق و علوم سیاسی، زبان انگلیسی، اقتصاد و مدیریت، علوم کشاورزی، مهندسی، شیمی و مواد...) بودند.
در این گزینش ۲۷۵ نفر دانشجو (۱۳۷ نفر دانشجو دختر و ۱۳۸ نفر دانشجو پسر) به طور تصادفی انتخاب شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات

برای گردآوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شده است:

۱- پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی (CTDI)^۴

۳- پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت (SEI)^۵

۳-۶-۱ پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی (CTDI)

پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی ریکتس^۶ (۲۰۰۳) یک ابزار خود گزارشی است که میزان تمایل به تفکر نقادانه را می‌سنجد. تفکر انتقادی، تفکری است با استفاده از راهبردها یا مهارت‌های شناختی، که احتمال دست‌یابی به بازده مطلوب را بالا می‌برد این پرسشنامه دارای ۳۳ عبارت و سه زیرمقیاس خلاقیت^۷ (۱۱ عبارت)، بالیدگی^۸ (۹ عبارت) و تعهد^۹ (۱۳ عبارت) است. این مقیاس پس از آنکه مور^{۱۰}، رود^{۱۱}، پنفلد^{۱۲} (۲۰۰۳) به نتایج مفید و مهمی درباره گرایش به تفکر نقادانه کالیفرنیا (ccCTDI)^{۱۳} دست یافتند، طراحی شد.

ریکتس سعی کرد یک مقیاس کوتاه‌تر، تاثیرگذارتر و پایاتر تهیه کند پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی براساس مقیاس تفکر انتقادی فاسیون^{۱۴} (۱۹۹۰) ساخته شده است. آزمودنی باید در یک مقیاس لیگرت ۵ درجه‌ای از شدیداً مخالفم = ۱، تا شدیداً موافقم = ۵، میزان مخالفت یا موافقت خود را با هر یک از عبارات مشخص کند.

۳-۶-۲ ویژگی‌های روانسنجی پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی

ریکتس (۲۰۰۳) به منظور هنجاریابی پرسشنامه گرایش به تفکر انتقادی آن را بر روی ۶۰ نفر از دانشجویان سال دوم رشته کشاورزی اجرا کرد. ضریب پایایی بدین شرح گزارش شد زیر مقیاس خلاقیت = ۰/۷۵، زیر مقیاس بالیدگی = ۰/۵۷ و زیر مقیاس تعهد = ۰/۸۶

گروهی از اساتید اعتبار صوری این مقیاس را تایید کردند. از آن جایی که این مقیاس بر مبنای کار فاسیون (۱۹۹۰) تهیه شده روایی سازه آن نیز تایید شده است.

⁴ -CriticalThinking Disposition Inventory

⁵ -Coopersmith Self-Esteem Inventory

⁶ -Ricketts

⁷ -innovativeness

⁸ -Maturity

⁹ -Engagement

¹⁰ -Moore

¹¹ -Rudd

¹² -Penfield

¹³ -California Critical Thinking Dispositions Inventory

¹⁴ -Facion

- تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف) آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار)

ب) ارائه آزمون فرضیه‌ها با استفاده از ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون داده‌های توصیفی

جدول ۱- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی‌های مورد مطالعه

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
دختر	۱۳۷	۴۹/۸
پسر	۱۳۸	۵۰/۲

در جدول ۱- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی‌های مورد مطالعه به تفکیک بیان شده است.

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه

جدول شماره ۲- میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه به تفکیک نشان می‌دهد.

متغیر	میانگین	انحراف معیار تعداد
تفکر انتقادی	۱۱۸/۰۲	۱۱/۸۴
	۱۱۵/۸۴	۱۳/۳۴
عزت نفس	۳۳/۵۶	۷/۶۸
	۳۲/۱۳	۸/۰۳

یافته‌های استنباطی

فرضیه: بین تفکر انتقادی با عزت نفس رابطه معنی دار وجود دارد.

جدول ۳-

منابع تغییر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
-------------	--------------	---------------

نتایج ضریب همبستگی بین تفکر

انتقادی با عزت نفس

۰/۰۰۰۱	۰/۴۲	تفکر انتقادی و عزت نفس
--------	------	------------------------

نتایج جدول شماره ۳- نشان می‌دهد که بین تفکر انتقادی با عزت نفس رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد ($p < /0.05$) بنابراین فرضیه اول مورد تأیید قرار گرفته است.

آیا عزت نفس تفکر انتقادی را در دانشجویان به طور معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند؟

جدول ۴- نتایج تحلیل رابطه خطی بین عزت نفس با تفکر انتقادی

سطح معنی‌داری	مقدار F	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	شاخص
۰/۰۰۰۱	۵۴/۹۸	۷۳۴۷/۲۱	۱	۷۳۴۷/۲۱	مقدار رگرسیون
		۱۳۳/۶۲	۲۷۳	۳۶۴۷۸/۴۷	مقدار باقیمانده

نتایج جدول شماره ۴- نشان می‌دهد که عزت نفس تفکر انتقادی را به طور مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند ($p < /0.0001$) بنابراین سوال اول پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. در ادامه میزان رابطه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول ۵- نتایج آزمون تحلیل رگرسیون خطی عزت نفس برای پیش‌بینی تفکر انتقادی

P<	df	R ²	P<	t	β	متغیر	
۰/۰۰۰۱	۲۷۳ و ۱	٪۱۶	۰/۰۰۰۱	۷/۴۱	۰/۴۰۹	عزت نفس	متغیرهای پیش‌بین

نتایج جدول شماره ۵- نشان می‌دهد که عزت‌نفس تفکر انتقادی را به طور مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند ($p < 0/0001$) میزان پیش‌بینی ۰/۱۶ یا به عبارت دیگر ۱۶ درصد تفکر انتقادی از طریق عزت‌نفس تبیین می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

بحث در خصوص فرضیه پژوهش مبنی بر میزان رابطه و میزان پیش‌بینی تفکر انتقادی بر اساس عزت نفس نتایج جدول‌های ۵ و ۴ نشان می‌دهند که بین تفکر انتقادی با عزت‌نفس رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد و عزت‌نفس، تفکر انتقادی را به طور مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی می‌کند و ۱۶ درصد تفکر انتقادی از طریق عزت‌نفس تبیین می‌شود. این نتیجه با پژوهش‌های انجام گرفته توسط بیگدلی (۱۳۸۷)، برخوردار و همکاران (۲۰۰۹)، جمالی (۱۳۹۳)، خلیل شریفی (۱۳۸۶)، جانسون (۲۰۰۲) و سولیمان و حلبی (۲۰۰۷) همسو می‌باشد. بیگدلی (۱۳۸۷) در بررسی رابطه گرایش به تفکر انتقادی و عزت‌نفس دانشجویان نتیجه‌گیری نمود که بین عزت‌نفس و تفکر انتقادی دانشجویان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. برخوردار و همکاران (۲۰۰۹) در بررسی رابطه گرایش به تفکر انتقادی و عزت‌نفس دانشجویان به این نتایج دست یافتند که ارتباط مثبت و معنی‌داری بین تمایل به تفکر انتقادی و عزت‌نفس دانشجویان وجود دارد. جمالی (۱۳۹۳) در بررسی تاثیر مهارت‌های زندگی بر عزت‌نفس دانش‌آموزان نتیجه‌گیری نمود که بین آموزش مهارت‌های زندگی با تمام ابعاد آن و عزت‌نفس رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. خلیل شریفی (۱۳۸۶) در بررسی رابطه تفکر انتقادی و عزت‌نفس با موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان نتیجه‌گیری نمود بین تفکر انتقادی و عزت‌نفس دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

جانسون (۲۰۰۲) در بررسی رابطه بین مهارت‌های تفکر انتقادی با اعتماد به نفس دانش‌آموزان به این نتیجه رسید که بین اعتماد به نفس و مهارت‌های تفکر انتقادی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

همچنین سولیمان و حلبی (۲۰۰۷) در بررسی رابطه بین تفکر انتقادی، عزت‌نفس و حالت اضطراب دانشجویان به این نتایج دست یافتند که بین عزت‌نفس با تفکر انتقادی دانشجویان رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

باتوجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش می‌توان چنین تبیین کرد که برای رشد تفکر انتقادی، داشتن استقلال و عزت‌نفس کافی است و برای اینکه دانشجویان بتوانند در شرایط مختلف، قضاوت و تصمیم‌گیری مناسب داشته باشند داشتن عزت‌نفس استقلال و مسئولیت‌پذیری لازم است. در واقع تاکید بر عزت‌نفس هنگام آموزش برای حفظ یک جو روانی مطمئن لازم است و از طریق تشویق، باز خورد مثبت، ارتباطات و تعاملات مناسب، و میدان عمل دادن برای بروز خلاقیت‌ها به رشد عزت‌نفس، استقلال، خودکارآمدی، خودتصمیم‌گیری، خودفراگیری، خوداندیشی و تامل که همگی از ویژگی‌های تفکر انتقادی است در فرد بروز می‌کند.

عزت‌نفس از عوامل زمینه‌ساز تفکر انتقادی است در نتیجه پرورش عزت‌نفس و آموزش مهارت‌های تفکر انتقادی باعث افزایش توانایی کسب دانش و مهارت مورد نیاز برای رسیدن به هدف‌های شخصی و تحقق هدف‌های آموزشی می‌شود و سبب می‌گردد که دانشجویان در جامعه دانش محور کنونی فعالانه شرکت کنند.

با توجه به نتایج پژوهش در مورد ارتباط مثبت و معنی‌دار عزت‌نفس، با تمایل به تفکر انتقادی به نظر می‌رسد عزت‌نفس یکی از ویژگی‌های مرتبط با بعد عاطفی تفکر انتقادی است که باید با تدوین برنامه‌هایی برای تقویت آن به دانشجویان کمک کرد در این راستا انتظار می‌رود اساتید علاوه بر رشد و تربیت حرفه‌ای دانشجویان باید دارای نقش حمایتی باشند و بتوانند در رشد عزت‌نفس، تصمیم‌گیری و بسیاری از ویژگی‌های تفکر انتقادی نیز نقش موثری ایفا کنند.

منابع:

منابع فارسی:

باقرزاده، فضل اله، شیخ، محمود، سوری، رحمان و بهرامی، شهاب (۱۳۸۳) *بررسی اثر برد و باخت و جهت‌گیری هدفی بر میزان عزت‌نفس در فوتبال‌بست‌های لیگ کشور*. نشریه حرکت، شماره ۲۳، ۴۱-۵۰.

برخورداری، معصومه، جلامنش، شمس‌الملوک، و محمودی، محمود. (۱۳۸۸). *گرایش به تفکر انتقادی و عزت‌نفس در دانشجویان پرستاری*. نشریه مجله ایرانی آموزش علوم پزشکی، ۹ (۱)، ۱۳-۱۹.

بیگدلی، حسین (۱۳۸۷) *بررسی رابطه تفکر انتقادی با عزت‌نفس و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان فنی مهندسی و علوم انسانی دانشگاه تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، علامه طباطبایی، تهران، ایران.

جمالی، مریم (۱۳۹۳) بررسی تاثیر مهارت‌های زندگی بر عزت‌نفس دانش‌آموزان مقطع راهنمایی شهرستان قزوین از دیدگاه معلمان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.

خلیل زاده، نوراله، سلیمان نژاد، اکبر (۱۳۸۳) تفکر انتقادی. قم، ایران، انتشارات امیرالمومنین.

شریفی، خ. (۱۳۸۶) رابطه تفکر انتقادی و عزت‌نفس با موفقیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان. پایان نامه کارشناسی ارشد، روانشناسی عمومی، دانشگاه پیام نور زنجان، زنجان، ایران.

نوربخش، پریش، حسین پور، قباد (۱۳۸۳) بررسی مقایسه‌ای عزت‌نفس و خودپنداره پسران ورزشکار و غیر ورزشکار دوره متوسطه نواحی آموزش و پرورش شهر اهواز و رابطه آن‌ها به پیشرفت تحصیلی. نشریه حرکت، شماره ۲۱، ۱۹-۲۲.

منابع انگلیسی:

Barkhordary, M. (2011) *Relationship between truth seeking disposition and self esteem in nursing students*. Medical Education conference, Tehran, Iran. 136.[Persian]

Delahig, R., Gallard, A.W., and vandam., k. (2010) *hardiness and the response to stressful situations*. Investigating mediting proceses personality corrected proof available on line 14 May.

Facione, P.A. (2011). *critical thinking:what it is and why it counts (aresource paper)*. Millbrea, CA: callifornia Academic press

Johnson, E.b. (2002) *contextual teaching and learning* : What is it and why its here to stay, United kingdom, grow in press.

Mann, M. (2004) *Al self esteem in a bread spectrum approach for mental health promotion*. Health Educ Res, 19 (4) : 357-372.

Miller, M.A. (2003) *Longinudional assessment of critical thinking in pharmacy students*. Am j Pharm Educ, Vol, 67(4).

Suliman, WA., and Halabi, J. (2007). *critical thinking self-esteem and state Anxiety of Nursing students nurse Educ today*. 27(2), 162-168.